
DIGISUUNNITELMA

Kokkolan varhaiskasvatuspalvelut

1. TAMMIKUUTA 2023

Sisällys

1.	Kokkolan varhaiskasvatuksen digisuunnitelma.....	1
2.	Digitaalinen osaaminen varhaiskasvatuksessa	3
2.1	Uudet lukutaidot ja digitaalinen osaaminen	3
2.2	Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa	5
2.2.1	Median tutkiminen varhaiskasvatuksessa	5
2.2.2	Median tuottaminen varhaiskasvatuksessa.....	6
2.3	Ohjelmointiosaaminen varhaiskasvatuksessa	7
2.5	Osaamiskuvaukset ikäkausittain	9
3.	Digiliikunta	10
4.	Lapsen oikeus digitaaliseen osaamiseen varhaiskasvatuksessa	12
5.	Pedagoginen dokumentointi	12
6.	Digitaaliset ympäristöt varhaiskasvatuksessa.....	13
7.	Turvallisesti digipolulla.....	14
7.1	Tietosuoja	14
7.2	Tekijänoikeudet.....	15
7.3	Vastuullinen digilaitteiden käyttö	17
8.	Yhteistyö huoltajien kanssa	19

1. Kokkolan varhaiskasvatuksen digisuunnitelma

Kokkolan varhaiskasvatuksen digisuunnitelma perustuu varhaiskasvatussuunnitelmaan ja sen tarkoituksena on sekä toimia työkaluna varhaiskasvatuksen henkilöstölle että tuoda esille digitaalisen osaamisen eri alueita osana varhaiskasvatuksen toimintaa ja pedagogista osaamista. Digitaalinen osaaminen varhaiskasvatuksessa tarkoittaa lapsilähtöistä median tutkimista, mediakriittisyyden harjoittelua, sisällön tuottamista, ohjelmoillinnisen ajattelun tukemista sekä digitaalisten laitteiden käyttöä silloin, kun se pedagogisesti perusteltua. Digitaalista osaamista ohjaavia arvoja Kokkolassa ovat **lapsilähtöisyys, yhdenvertaisuus, turvallisuus, aktiivisuus ja yhdessä tekeminen.**

Kokkolan varhaiskasvatuksen digiarvot

Lapsilähtöisyys

- Mediakasvatuksessa huomioidaan lasten toiveet ja kiinnostuksen kohteet
- Lapset harjoittelevat digitaalisen osaamisen taitoja leikin ja luovuuden avulla

Yhdenvertaisuus

- Jokainen lapsi saa yhdenvertaiset mahdollisuudet harjoitella digitaalista osaamista innostavasti, lapsilähtöisesti ja turvallisesti yhdessä aikuisten kanssa.
- Jokaisessa varhaiskasvatusyksikössä on oma digitsemppari, joka opastaa ja innostaa muuta henkilöstöä ja osaltaan huolehtii digitaalisen osaamisen osa-alueiden näkymisestä varhaiskasvatusryhmien arjessa.

Turvallisuus

- Varhaiskasvatuksen henkilöstö tiedostaa tekijänoikeuksiin ja tietosuojaan liittyvät asiat omassa työssään.
- Lapset saavat ohjausta vastuulliseen laitteiden käsittelyyn ja käyttöön.
- Lapsiryhmässä tutustutaan eri medioihin ja harjoitellaan mediakriittisyyttä sekä turvallisia digitaitoja. Lapset ymmärtävät digitaalisen maailman riskit ikätasoisesti ilman, että digitaalinen ympäristö herättää pelkoa.
- Digitaalisia laitteita käytetään silloin, kun ne luovat lisäarvoa pedagogiseen toimintaan. Laitteiden käyttö on pedagogisesti perusteltua.

Fyysinen aktiivisuus

- Varhaiskasvatuksessa ohjataan lapsia käyttämään digilaitteita fyysisen aktiivisuuden suositukset huomioiden.
- Passiivisen ruutuajan sijaan suositetaan aktiivista tekemistä, esimerkiksi suunnistusta, jumppaa tai median tuottamista.

Yhdessä tekeminen

- Lapsi saa ohjausta laitteen käyttöön eikä koskaan ole laitteella yksin.
- Aikuinen ohjaa ja valvoo tekemistä ja antaa kannustavaa palautetta.
- Lapset saavat osallistua toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arvioimiseen.

2. Digitaalinen osaaminen varhaiskasvatuksessa

2.1 Uudet lukutaidot ja digitaalinen osaaminen

Lapset kasvavat digitaalisten laitteiden ympäröimänä kohti yhä enemmän digitalisoituvaa yhteiskuntaa. Varhaiskasvatuksessa digitaalisen oppimisen osa-alueet tarjoavat lapsille yhdenvertaisia mahdollisuuksia tutustua digimaailmaan lapsilähtöisesti, pedagogisesti ja turvallisesti.

Digitaalisen osaamisen kuvaukset muodostavat kansallisen digitaalisen osaamisen viitekehyksen, jolla tuetaan Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2022, Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2018 ja Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2014 linjausten paikallista toimeenpanoa. (Varhaiskasvatussuunnitelma 2022)

Digitaalista osaamista tarvitaan niin vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa, yhteiskunnassa toimimisessa ja uusien asioiden oppimisessakin. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan mediakasvatusta, ohjelmointiosaamista ja digitaalista osaamista. Pääpaino on medioiden tutkimisessa ja oman sisällön tuottamisen harjoittelussa, ohjelmoinnillisen ajattelun ja ongelmanratkaisun tukemisessa sekä digitaalisten taitojen harjoittelussa. Varhaiskasvatuksessa digitaalisen oppimisen eri osa-alueisiin tutustutaan aina yhdessä aikuisen kanssa, painottaen lapsen oman mielenkiinnon kohteita, pedagogista oppimista sekä vastuullisuutta ja turvallisuutta digimaailmassa. Digilaitteita käytetään silloin, kun ne tuovat lisäarvoa jo olemassa oleviin oppimisen välineisiin, ja samalla harjoitellaan laitteiden käyttöä turvallisesti, ergonomiasta ja tauot huomioiden.

Varhaiskasvatuksessa digitaalisella osaamisella halutaan tukea lapsen luovuuden ja oman ilmaisun kehittymistä ja monilukutaitoa. Samalla lapset saavat ohjausta turvalliseen toimintaan digimaailmassa.

Digitaaliset osaamiskuvaukset linkittyvät vahvasti varhaiskasvatussuunnitelman jokaiseen osa-alueeseen. Lähtökohtana kaikkia media- ja digitaitoja harjoitellessa on lapsen aktiivinen toimijuus ja vuorovaikutus.

Minä ja meidän yhteisömme

Tutustumme yhdessä minua kiinnostavaan mediaan.
Harjoittelen monilukutaitoa.
Saan tutustua moniin erilaisiin medioihin: satuihin, sanomalehtiin ja tv-ohjelmiin.
Kaikilla lapsilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet harjoitella digitaalista osaamista.
Saan osallistua digitoiminnan suunnitteluun.

Kielten rikas maailma

Harjoittelen ilmaisun eri muotoja myös digilaitteita käyttäen vuorovaikutuksessa muiden kanssa.
Harjoittelen kielellisiä valmiuksia mm. pedagogisilla sovelluksilla.

Ilmaisun monet muodot

Kokeilen median tuottamista ja sisällön muokkaamista.
Saan käyttää digilaitteita leikin ja luovuuden tukena.
Harjoittelen ohjelmoinnillista ajattelua ja ongelmanratkaisua.
Saan vaikuttaa siihen, mitä ryhmässä digilaitteilla tehdään.

Kasvan, liikun ja kehityn

Opettelen vastuullista digilaitteiden käyttöä ja muistan tauot. En käytä laitteita yksin.
Saan kokeilla liikkumista ja liikuntaa teknologian avulla: Tutustun mm. QR-koodeihin, opetusvideoihin ja toiminnan kuvaamiseen.
Opettelen turvallista toimintaa median parissa. Osaan pyytää tarvittaessa apua.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Tutustun digitaalisiin laitteisiin ja teknologiaan ympäristössäni.
Saan tutustua minua kiinnostavien laitteiden toimintaan.
Tutkin ympäristöäni digitaalisia laitteita hyödyntäen.
Kokeilen karttasovelluksia ja suunnistusta.

2.2 Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa

2.2.1 Median tutkiminen varhaiskasvatuksessa

Mediakasvatus on tärkeä osa sekä varhaiskasvatussuunnitelmaa että laaja-alaista oppimista. Digiympäristöjen kasvaessa ja maailman muuttuessa on tärkeää huomioida median vaikutus lapsen kasvuun ja kehitykseen. Media- ja monilukutaitoa harjoitellaan muun toiminnan yhteydessä, ja lapset saavat varhaiskasvatuksessa ikätasoisesti harjoitella median tutkimista, tulkintaa ja arviointia. Aikuiset rohkaisevat lapsia kertomaan näkemistään medioista ja siitä, millaisia tunteita ne herättävät. Lasten mielenkiinnon kohteita hyödynnetään varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa.

Ikätasoisesti voidaan myös harjoitella median käyttämisessä tiedon hankinnassa ja hyödyntämisessä. Varhaiskasvatuksessa kannustetaan suhtautumaan medioihin uteliaasti ja samalla kriittisesti: On tärkeää oppia havainnoimaan, mikä on totta ja mikä ehkä ei. Samalla ohjataan lapsia kertomaan ja kysymään siitä, mitä he ovat mediassa nähneet ja kuulleet.

Esimerkkejä mediakasvatuksesta varhaiskasvatuksessa:

- Pienimpien kanssa tutustutaan kuviin, ääniin ja tarinoin. Lapset saavat eläytyä tarinoin leikkien.
- Hieman isompien lasten kanssa mediasisällöistä keskustellaan: Mikä lapsia kiinnostaa juuri nyt? Mikä on totta, ja mikä on satua, ja miten ne voi erottaa toisistaan?
- Tutkitaan yhdessä mainoksia, ja jutellaan haluamisen, tarvitsemisen ja ostamisen eroista.

MEDIAN KÄSITTEET

Media tarkoittaa lyhyesti viestin välittäjää. Mediavälineet ovat välineitä, jotka välittävät meille viestejä.

Niitä ovat esimerkiksi

- Sanomalehdet
- Televisio ja radio
- Älypuhelimet, tabletit ja tietokoneet

Kaikki viestit, joita mediavälineillä tuotetaan, ovat **mediasisältöjä**. Niitä ovat esimerkiksi kirjat, sarjakuvat, elokuvat, pelit, uutiset ja tekstiviestit.

Medialukutaidolla tarkoitetaan taitoa ymmärtää, tulkita ja arvioida (kriittisesti) näitä erilaisia mediasisältöjä. Lisäksi medialukutaito tarkoittaa kykyä tuottaa itse mediasisältöä esimerkiksi valokuvien, videoiden ja satukirjan kuvittamisen keinoin. Lisäksi medialukutaitoon kuuluu taito toimia median parissa turvallisesti – se on taidoista ehkä kaikista tärkein.

- Tarkastellaan yhdessä tapoja, joilla saduissa esitetään eri eläin- ja sukupuoliroolit.
- Harjoitellaan ymmärtämään, että media voi luoda meille valmiita mielikuvia asioista: Millaisia tarinoissa esitetään esimerkiksi susi ja pupu? Miksi niitä kuvataan eri lailla? Onko olemassa ”tyttöjen värejä” ja ”poikien värejä”?
- Luetaan lapsille kirjoja – myös kirjat, sarjakuvat ja kuvakirjat ovat osa mediakasvatusta!

HYVÄ PEDAGOGINEN MEDIKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA...

...vahvistaa lapsen itsetuntoa ja itseluottamusta digitaalisessa maailmassa.

...opettaa lapselle median tulkintaa ja kriittistä ajattelua.

...mahdollistaa jokaiselle lapselle yhdenvertaiset mahdollisuudet harjoitella digitaitoja.

...tukee lapsen turvallisuutta ja vastuullisuutta digitaalisissa ympäristöissä.

...opettaa lasta erottamaan toden ja sadun eron.

...tukee lapsen luovaa ilmaisua.

2.2.2. Median tuottaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa tuetaan lapsen omaa aktiivista toimijuutta ja luovaa ilmaisua, ja kokeillaan erilaisia digitaalisia apukeinoja sisällön tuottamiseen. Valokuvataan, tehdään omia videoita ja harjoitellaan helppojen animaatioiden tekoa. Sisällön tuottamisessa huomioidaan lasten osallisuus ja lapsiryhmän omat mielenkiinnon kohteet. Samalla opetellaan tärkeitä taitoja tekijänoikeuksista: Kuka saa näkyä minun videollani? Kenellä on lupa käyttää minun ottamaani kuvaa?

Median tuottamisessa tärkeää on, että lapset saavat tukea ja rohkaisua uusien taitojen harjoittelussa – luodaan yhdessä uutta!

ESIMERKKEJÄ MEDIAN TUOTTAMISESTA VARHAISKASVATUKSESSA:

Lapsi saa harjoitella valokuvien ottoa ja videokuvaamista

Lapsi saa kokeilla editoida kuvattua: Miltä video näyttää hidastettuna tai takaperin?

Harjoitellaan animaatioita, esimerkiksi StopMotion -tekniikalla.

Suunnitellaan yhdessä ryhmän oma sanomalehti: uutiset voivat olla tosia tai täysin keksittyjä.

Käsikirjoitetaan ja kuvataan pienryhmänä oma elokuva.

Kokeillaan kirjoittaa yhdessä oma satukirja verkossa.

2.3 Ohjelmointiosaaminen varhaiskasvatuksessa

Ohjelmointi tarkoittaa vaiheittaisten, täsmällisten toimintaohjeiden antamista jonkin ongelman ratkaisemiksi. Tällaista ohjelmoinnillisen ajattelun harjoittelua kannattaa opetella jo varhaiskasvatuksessa – se parantaa luovia ongelmanratkaisutaitoja sekä kykyä itsenäiseen toiminnanohjaukseen.

Varhaiskasvatuksessa harjoiteltavia ohjelmointitaitoja ovat esimerkiksi asioiden luokittelu, järjestykseen asettaminen ja säännönmukaisten rakenteiden tunnistaminen. Nämä kaikki kuuluvat ohjelmointiosaamisen alkeisiin ja luovat pohjan ja tukevat lapsen ohjelmoinnillisen ajattelun kehittymiselle. Ohjelmointi tarkoittaa vaiheittaisten, täsmällisten toimintaohjeiden antamista ongelman ratkaisemiseksi. Varhaiskasvatuksessa näitä taitoja harjoitellaan esimerkiksi toimintaohjeita rakentamalla sekä mahdollisesti ikäkaudelle sopivien lelujen kautta.

Ohjelmoinnissa tarvitaan kykyä ihmetellä, pohtia ja ratkoa ongelmia yksi vaihe kerrallaan. Hyvä pedagoginen ohjelmointiosaamisen harjoittelu varhaiskasvatuksessa mahdollistaa sen, että lapset voivat

OHJELMOINTI

OHJELMOINTI tarkoittaa yksinkertaisesti selkeitä, yksi kerrallaan annettuja ohjeita ongelman ratkaisemiseksi.

Algoritmi on yksinkertainen kuvaus tai ohje, jota seuraamalla ongelma voidaan ratkaista.

Ohjelmoinnissa korostuu looginen ajattelu. Varhaiskasvatuksessa kokeillaan säännönmukaisesti toistuvia asioita ja pohditaan syy-seuraussuhteita.

Looginen ajattelu auttaa lasta havainnoimaan ympäristöään ja päättämään toiminnan seurauksia ja eri toimintojen yhteyksiä.

Ohjelmointiin liittyy vahvasti uusien versioiden kehittäminen vanhoista asioista eli **uudelleenkäyttö** ja **remiksaus** eli uudenlleenyhdistely.

leikeissään luonnollisesti harjoitella luokittelua, vertailua ja järjestämistä. Lapsen ohjelmoinnillisen ajattelun tukeminen tukee lapsen omaa toiminnanohjausta ja itsenäistä ongelmanratkaisua. Tätä samaa ohjelmoinnillista ajattelua tarvitsee niin ulkovaatteitaan päälle pukeva 3-vuotias kuin koululainen, joka on vastuussa omista aamutoimistaan.

OHJELMOINTIOSAAMINEN VARHAISKASVATUKSESSA VOI TARKOITTAA...

- Mallin mukaisten legorakennelmien rakentamista
- Lelujen luokittelua koon, värin tai mallin mukaan
- Oman toiminnan järjestämisen harjoittelemista: Missä järjestyksessä vaatteet puetaan ulos päälle? Mihin järjestykseen aamutoimet kuuluvat?
- Kaverin ”ohjelmoimista tekemään jokin asia, esim. ottamaan lasi vettä, antamalla yksi selkeä käsky kerrallaan.
- Eri koneiden toiminnan tutkimista
- Pienten, teknologisten laitteiden rakentamista. Kokeillaanko rakentaa vaikka ilmapalloauto?

TIESITKÖ?

Ohjelmoinnillinen ajattelu auttaa minua, jos minusta tuntuu, että aamuisin pitää tehdä monta asiaa samaan aikaan!

2.5 Osaamiskuvaukset ikäkausittain

Digitaalisen osaamisen kuvaukset ikäkausittain

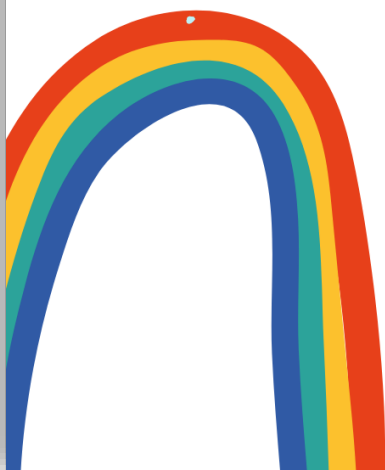
0-3 -VUOTIAANA...

- Tutustun eri medioihin: kuviin, satuihin, peleihin ja ääniin
- Tutkin ja nimeän digilaitteita ympäristössäni
- Pysyvyys on minulle tärkeää! Järjestän kaikki lelut aina samalla tavalla.
- Teen mallista pieniä rakennelmia
- Harjoittelen järjestystä ja järjestämistä esimerkiksi värien ja koon mukaan
- Lasken määriä

4-5-VUOTIAANA...

- Harjoittelen jo isommista malleista rakentamista
- Huomaan ja rakennan toistuvia sarjoja
- Tutustun ikätasoisiiin pedagogisiin sovelluksiin
- Harjoittelen ongelmanratkaisua arjen tilanteissa ja toimintojen laittamista järjestykseen
- Tutustun valokuvaukseen ja videoiden kuvaamiseen
- Harjoittelen sääntöjen noudattamista

6 -VUOTIAANA...

- Saan tuottaa ja muokata eri mediasisältöjä
- Harjoittelen medialukutaitoa ja lähdekriittisyyttä: Opettelen tunnistamaan, mikä näkemäni on totta ja mikä ei
- Harjoittelen ongelmanratkaisua arjessa, leikeissä ja peleissä
- Ymmärrän sääntöjen merkityksen

3. Digiliikunta

Kokkolan kaikki varhaiskasvatustyksiköt kuuluvat Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelmaan. Ohjelman tarkoitus on tukea lapsen fyysistä aktiivisuutta varhaiskasvatuspäivän aikana.

Alle 8-vuotiaan lapsen päivän tulisi sisältää kolme tuntia vauhdikasta ja kevyttä liikuntaa. Näistä kolmesta tunnista kahden tulisi täyttyä varhaiskasvatuspäivän aikana. Lisäksi sekä varhaiskasvatuksessa että kotona tulisi tukea lasta tauottamaan ylipitkiä istumisen jaksoja. Ns. passiivista ruutu-aikaa, esimerkiksi elokuvan katselua, tulisi WHO:n suositusten mukaan olla alle tunti päivässä, ja tässäkin kannattaa huolehtia siitä, että tila on valaistu ja katseluetäisyys sopiva. (MLL 2023, Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016).

Kuva 1. Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset. Opetushallitus 2016.

Myös digitaalista osaamista on mahdollista harjoittaa liikuntasuositukset huomioiden, ja Kokkolassa on uusien lukutaitojen rinnalla haluttu tuoda esiin mahdollisuuksia harjoitella digitaitoja aktiivisesti liikkuen ja leikkien yhdessä muiden kanssa. Digitaalisten ei tarvitse tarkoittaa passivoivaa laitteen käyttöä! Aktiiviset digitaaliset taidot tarkoittavat sekä ergonomiasta että tauoista huolehtimista, että fyysisen aktiivisuuden lisäämistä uusien lukutaitojen harjoitteluun: Oman median tuottamista voidaan harjoitella metsäretkeä valokuvaten, ja ohjelmointiosaamista voidaan kokeilla esim. opastaen yksi käsky kerrallaan leikkipihan poikki aikuinen, jonka silmät on peitetty.

Pelkän ruutuajan sijaan varhaiskasvatuksessa pyritään keskittymään digitaalisten opetteluun aktiivisesti ja yhdessä; laitteet ovat hyvä apuväline lasten luovuudelle, kun pienryhmässä kuvataan esimerkiksi video päivän toiminnasta. Varhaiskasvatuksen aktiivisia uusia lukutaitoja ovat myös satujen lukeminen, mediahahmojen nimeäminen ja turvallisesti digipolusta keskustelu.

Varhaiskasvatuksessa pidetään huoli, että myös digitaalisen osaamisen harjoittelu sisältää toiminnallista yhdessä tekemistä.

DIGILIIKUNTA VOI TARKOITTAA...

- ... QR- tai valokuvasuunnistusta
- ... Retkien ja tapahtumien taltioimista lapsi kuvaajana
- ... Jumppavideoiden tahtiin liikkumista
- ... Liikkumistapojen ja liikuntalajien kuvaamista
- ... Kuljetun matkan mittaamista ja karttoihin tutustumista
- ... Taukoja laitteiden käytöstä: hypellään, heilutellaan ja ravistellaan käsiä ja jalkoja välillä, niin jaksetaan paremmin”

TIESITKÖ? Liiallisen ruutu-

ajan merkkejä ovat pääkipu, levoton olo ja haluttomuus leikkiä tai antaa laitetta pois. Silloin tauko ja happihyppely on paikallaan!

4. Lapsen oikeus digitaaliseen osaamiseen varhaiskasvatuksessa

Jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus digitaaliseen osaamiseen. Digisuunnitelman tarkoitus on jakaa digitaalisen oppimisen kuvauksia niin, että jokainen lapsi saisi yhdenvertaiset mahdollisuudet harjoitella digitaalisia taitoja. Varhaiskasvatuksen tulisi mahdollistaa jokaiselle lapselle luovan ja kokeilevan ilmaisun keinoja sekä mahdollisuuksia tutustua digitaaliseen maailmaan ja sen tulkintaan. Jokaisen lapsen tulisi varhaiskasvatuksessa lisäksi saada ohjausta vastuulliseen ja turvalliseen toimimiseen digitaalisissa ympäristöissä.

UNICEF myönsi Kokkolalle 1.9.2020 Lapsiystävällinen kunta – tunnuksen. Lapsiystävällisenä kuntana Kokkola on sitoutunut edistämään lasten oikeuksia ja yhdenvertaisuutta. Taustalla vaikuttaa YK:n lasten oikeuksien sopimus, jonka pääperiaatteet ovat

- syrjimättömyys
- lapsen edun huomioiminen
- oikeus elämään ja kehittymiseen
- lapsen näkemysten kunnioittaminen

Myös digitaalisen osaamisen kehittämisessä varhaiskasvatuksessa lapsen oikeudet on huomioitu; Osaamistavoitteet on laadittu ikätasoisesti huomioiden lasten osallisuus, turvallisuus ja tasa-arvo.

5. Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on työmenetelmä varhaiskasvatuksen suunnittelua, toteutusta ja arviointia varten. Pedagogista dokumentointia tehdään yhdessä lapsen kanssa, ja se mahdollistaa myös huoltajien tutustumisen ja osallistumisen toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Pedagogiset dokumentit kertovat ennen kaikkea lapsesta: lapsen mielenkiinnon kohteista, kasvusta ja kehityksestä.

Lapsi voi itse osallistua pedagogiseen dokumentointiin. Hän voi kertoa, piirtää, valokuvata tai esittää leikkien mielenkiinnon kohteitaan. Lapsen dokumentit tallennetaan esimerkiksi sähköiseen kasvun kansioon. Kun lapsen toimintaa kerätään ja dokumentoidaan, pystytään näitä dokumentteja käyttämään varhaiskasvatussuunnitelmassa. Pedagoginen dokumentointi nostaa esille lapsen onnistumisia, vahvuuksia ja osaamista. On tärkeää, että lapsi saa olla mukana tallentamassa näitä hetkiä.

- Lapsi voi kuvata lempileikkejään, retkiä tai tapahtumia
- Kuvia toiminnoista voidaan koota seinälle ”taidenäyttelyksi”. Mukaan voi liittää lempilaulujen sanoja ja kirjojen nimiä.
- Lapset voivat osallistua toiminnan suunnitteluun esimerkiksi säännöllisesti pidettävissä lastenkouksissa: Näin toiminnasta tulee lasten näköistä.
- Kamerakynän pedagogiikkaan on tarjolla ilmaisia koulutuksia: Kamerakynän tarkoitus on antaa lapsen ilmaista itseään ja luovuuttaan kuvaamalla.
- Pedagogisesta toiminnasta voi luoda elokuvan esimerkiksi iMovien avulla.
- Huoltajilta voi kysellä lasten mielenkiinnon kohteita kotona esimerkiksi lyhyellä google forms -kyseilyllä, johon pääsee eteisestä löytyvällä QR-koodilla

6. Digitaaliset ympäristöt varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa käytettäviä digilaitteita ovat työpuhelin, kannettava tietokone, tabletti, äänentoistojärjestelmä ja esimerkiksi projektori, kosketusnäyttö ja kamera. Tietosuojan kannalta on tärkeää, että käytettävät digilaitteet ovat varhaiskasvatustyönsuunnittelun ja lasten kuvien lähettämiseen huoltajille käytetään yhdessä sovittuja, tietoturvallisia sovelluksia, ja että kaikkeen jakamiseen on asianmukainen lupa.

Koska digitaalisen ympäristöt ovat osa lasten jokapäiväistä maailmaa, on tärkeää, että niihin tutustutaan ikätasoisesti jo varhaiskasvatuksessa. Näin luodaan pohja sille, että lapsi osaa hieman vanhempana käyttää laitteita vastuullisesti ja pyytää tarvittaessa aikuisen apua.

Varhaiskasvatuksessa lapsi saa ensikosketuksen älypuhelimeen, tablettiin ja tietokoneeseen ja oppii näiden laitteiden huolellista käyttöä. Lapsi saa tutustua oman oppimisprosessinsa pedagogiseen dokumentointiin ja harjoittelee käyttämään digitaalisia laitteita monipuolisesti ja turvallisesti.

Myös internetiin voi tutustua varhaiskasvatuksessa yhdessä lasten kanssa. Googlen Safe Search hakuvaihtoehto suodattaa pois useimmat sisällöt, joiden sisältö ei sovi lapsille. Se ei kuitenkaan ole 100 % varma, joten suositeltavaa on, että aikuinen tutustuu selattavaan/katseltavaan materiaaliin

etukäteen. Internetin hakutoiminnot kiinnostavat useita alakoululaisia, joten niihin on hyvä perehtyä ensin yhdessä aikuisen kanssa.

7. Turvallisesti digipolulla

7.1 Tietosuoja

On tärkeää, että Kokkolan varhaiskasvatuksen henkilöstö on tietoinen ja huomioi työssään tietosuojan ja tekijänoikeuksiin liittyvät seikat. Esimerkein ja mallintaen tätä tietämystä voidaan ikätasoisesti jakaa myös lapsille, jotta myös he tulevat digimaailmaan perehtyessään tietoiseksi omista ja toisten tekijänoikeuksista.

Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa ei ole salassa pidettävää tietoa. Salassa pidettävää on sen sijaan

- **Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma**
- **Lapsen tukitoimet ja lapsen tuen tarve**
- **Terveyttä, varallisuutta tai henkilökohtaisia oloja koskevat tiedot**

Varhaiskasvatuksen järjestämistä koskeva välttämätön tieto voidaan siirtää toiselle viranomaistaholle, esimerkiksi koskien lapsen tukitoimia. Huoltajille ei luovuteta toisten lapsien huoltajien yhteystietoja. Huoltavat saavat kuitenkin itsenäisesti kerätä yhteisen yhteystietolistan esimerkiksi vanhempainillan yhteydessä: Tällöin jokainen huoltaja päättää itse omien tietojensa luovuttamisesta muille perheille.

Varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan vain se tieto, joka varhaiskasvatuksen järjestämiseksi on oleellista. Varhaiskasvatuksen henkilöstö, myös opiskelijat, voivat lukea varhaiskasvatussuunnitelmaa, mikäli tarvitsevat tietoa työssään/opiskeluissa. Salassapitovelvollisuus säilyy myös työsuhteen tai opiskeluaajan päättymisen jälkeen.

Lasta voidaan kuvata varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa toiminnan suunnittelun ja lapsen kasvun ja kehityksen tueksi. Tämä kuvamateriaali on vain varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstön käyttöön ja se poistetaan, kun sitä ei enää tarvita. Myös Päikky-sovellukseen otetaan lapsesta kuva turvallisuuden vuoksi.

Kuvien jakamisesta tulee pyytää erillinen huoltajan lupa. Lupa on voimassa kaksi vuotta kerrallaan ja sen voimassaolo tulisi tarkistaa toimintakausittain. Huoltajat voivat koska tahansa tehdä muutoksia antamaansa kuvauslupaun. Vaikka kuvausluvassa kysytään alustava lupa lapsen esiintymiseen

mediassa (lehti-, tai radiojutut yms.), tulee jokaisesta esiintymisestä sopia vielä erikseen huoltajien kanssa. Lapsista mediaan otetut kuvat ovat käytössä vain kertaluontoisesti, ei koskaan kuvituskuvina, ja tästä on hyvä myös median edustajalle mainita.

Kaikki materiaali jaetaan koteihin, kun toimintakausi yksikössä päättyy. Toimintakauden myös digitaalislta laitteilta poistetaan lapsen kuvat ja muu materiaali.

7.2 Tekijänoikeudet

Teoksen, esimerkiksi piirustuksen tekijänoikeudet syntyvät heti, kun teos on valmis, ja ne ovat aina tekijällä itsellään. Valokuvan tekijänoikeudet ovat kuvaajalla. Lupa kuvan julkaisuun tai jakamiseen esimerkiksi sähköisesti tulee olla sekä kuvaajalta että kaikilta kuvassa olevilta henkilöiltä. Lapsella on iästään huolimatta aina oikeus itse tekemiinsä teoksiin. Alaikäisen lapsen kohdalla julkaisulupa pyydetään huoltajalta, mutta ikätasoinen lapsen luvan kysyminen tukee lapsen digitaalisen oppimisen polkua ja auttaa lasta tulemaan tietoiseksi siitä, miten kuvia ja teoksia tulee käsitellä.

Kopioston kopiointiluvalla saa kopioida ja digitoida opetus- ja tutkimuskäyttöön kuvia lähes kaikista painetuista ja digitaalisista julkaisuista, niin kotimaisista kuin ulkomaisistakin. Myös verkossa vapaasti olevaa kuva-ainestoa voi kopioida tai tallentaa lasten projektitöihin tai opetusmateriaalin täydennykseksi. Kopioston luvalla kuvamateriaalia saa myös muokata vähäisessä määrin, kuten esimerkiksi lisätä niihin huomiomerkintöjä, ympyröitä tai nuolia. (Kopiraittila 2023)

Tekijä voi sallia teoksensa, esim. kuvan käytön, **Creative Commons eli CC-lisenssillä**. CC-lisenssillä varustettua työtä on mahdollista käyttää tekijän sallimalla tavalla, esimerkiksi vapaasti, omaan käyttöön tai ei-kaupallisesti. Varmista aina, ennen kuin käytät CC-lisenssoitua kuvamateriaalia tai esimerkiksi videolinkkejä, millä tavoin CC-lisenssissä on sallittu kuvamateriaalin käyttö. Googlen kuvahaussa voit valita *Työkalut ja Käyttöoikeudet: Creative Commons -käyttöluvat*, jolloin näet vain CC-lisenssin omaavia kuvia. Kuvaa, jossa ei ole CC-merkintää, ei saa käyttää ilman luvan pyytämistä tekijältä.

Tekijänoikeuksista tulee huolehtia myös silloin, kun aineistoa jaetaan suljetussa verkossa.

Linkittäminen on sallittua, kunhan linkin yhteydessä on ilmaistu tarpeeksi selkeästi, että käyttäjä siirtyy toiselle sivulle.

Yle Areenan ja **Ylen Elävän** arkiston ohjelmia saa esittää varhaiskasvatuksessa. Musiikin ja äänikirjojen suoratoistopalveluissa on tarkistettava, oikeuttaako lisenssi henkilökohtaiseen käyttöön vai

julkiseen esittämiseen. Verkossa on saatavilla esimerkiksi musiikkia erilaisissa suoratoimituspalveluissa, kuten Spotify-palvelussa. Jos palvelun käyttöehdoissa määritellään, että palvelua saa käyttää vain henkilökohtaiseen käyttöön, kuten Spotify Free ja Premium -palveluissa, tällöin musiikin soittaminen ko. palvelusta varhaiskasvatuksessa on käyttöehtojen vastaista (Kopiraattila 2023).

Musiikin käyttäminen esimerkiksi itse tehtyjen videoiden taustalla vaatii musiikin oikeudenhaltijoiden luvat (Kopiraattila 2023). Videoissa kannattaa käyttää ohjelmien omia äänitehosteita ja ääniraitoja.

Kaikessa videon-, äänen- ja musiikintoistossa tulee käyttää ainoastaan **työhön hankittuja laitteita**. Omia henkilökohtaisia laitteita ei tule käyttää, jotta otettu kuvamateriaali ei vahingossa taltioida työntekijän henkilökohtaiseen pilvipalveluun. Kaikkeen tiedon käsittelyyn liittyy aina tietoturvariski: Tiedon turvallinen käsittely ja tallentaminen sekä asianmukaisten, suojattujen laitteiden käyttäminen vähentää tietoturvariskiä.

Pääsääntöisesti saa käyttää	Saa käyttää tietyin ehdoin	Pääsääntöisesti ei saa käyttää
-----------------------------	----------------------------	--------------------------------

Aineisto	Käyttö varhaiskasvatuksessa lapsiryhmässä
Lapsen itse tekemä teos	Saa käyttää huoltajan luvalla. Myös lapselta on hyvä kysyä lupa.
Kirjallisen aineiston osan kopiointi tai tulostaminen	Saa käyttää kopiointiluvalla , kun kopioit/tulostat teoksesta vain osan.
Aineisto, jonka tekijä on tiedossa	Lupa suoraan tekijältä tai CC-lisenssillä erikseen sallittu käyttö.
Yle Areena ja Elävä arkisto	Saa käyttää vapaasti.
Elokuvat	Elokuvalevityksessä olevia elokuvia ei saa näyttää.
Lyhyet lainaukset tai sitaatit	Saa käyttää, merkitse tekijä.

Musiikkikappaleet (cd-levy, mp3 yms.)	Ryhmässä/opetustilanteessa musiikkia saa soittaa (cd-levyt, tietokoneelta tai mp3-soittimelta soittaminen). Yleisötilaisuuksissa on oltava kappaleen tekijän lupa.
Lapsen ottama kuva tai video	Lapsen(/huoltajan) lupa sekä mahd. kuvassa näkyvien henkilöiden lupa.
Suoratoistopalvelut (äänikirjat, musiikki)	Usein kuukausimaksulliset suoratoistopalvelut sallivat vain henkilökohtaisen yksityiskäytön. Lapsiryhmässä saa käyttää vain varhaiskasvatukseen ostettua suoratoistopalvelua.
Internetin selaaminen	Nettiä saa selata esim. tykin avulla. Materiaali on näytettävä suoraan nettisivuilta eikä sitä saa tallentaa minnekään muualle.
Kuvakollaasien tekeminen (esim. kuvien leikkaaminen sanomalehdestä omaa työtä varten)	Pienten yksittäisten kuvien, jotka eivät ole suoraan yhteydessä omaperäiseen teokseen, käyttö on sallittu esimerkiksi kuvakollaasin askartelua varten.

7.3 Vastuullinen digilaitteiden käyttö

Varhaiskasvatuksessa lasten kanssa harjoitellaan laitteiden vastuullista käyttöä:

- **Laite käynnistetään ja sammutetaan oikein.**
- **Laitetta käytetään ergonomisesti hyvässä asennossa riittävältä etäisyydeltä ja säädetään näytön kirkkautta ja äänenvoimakkuutta tarvittaessa.**
- **Laitetta käyttäessä ei häiritä muita.**
- **Laitetta siirrettäessä toimitaan huolellisesti: Ruutua ei katsota samalla kun kävelään.**

Digilaitteiden käytössä huomioidaan aktiivinen vuorovaikutus, eikä lapsi koskaan käytä laitetta yksin ilman aikuisen läsnäoloa ja valvontaa. Varhaiskasvatuksessa pyritään suosimaan liikkumiseen

kannustavia digiympäristöjä sekä sellaisia sovelluksia, jotka tuovat monipuolisuutta ja uusia ulottuvuuksia varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamiseen: Esimerkiksi lasten käsikirjoittama ja kuvaama pienelokuva tukee lasten osallisuutta, luovuutta, suunnitelmallisuutta, mahdollisuuksia itsensä ilmaisuun sekä toimimiseen yhdessä toisten kanssa.

Digilaitteita käytettäessä huolehditaan myös ruutuajan tauottamisesta sekä siitä, että digiympäristöjä käytettäessä lapsi saa mahdollisen aktiiviseen toimimiseen.

Lasten kanssa keskustellaan tekijänoikeuksista ikätasoisesti ja pyydetään lupa myös lapsen lupa kuvaamista ja kuvan lähettämistä varten. Digilaitteilla toimiessa keskustellaan myös, miksi käytämme vain turvallisia sovelluksia ja miksi laitteita tulisi käyttää aina yhdessä aikuisen kanssa.

Henkilökunta käyttää työssään vain yksikön omia laitteita, joiden tietoturva ja päivitykset ovat ajan tasalla. Henkilökunta hallitsee työaikaan ja lasten läsnäoloon liittyvät sovellukset sekä omien tunnusten tietoturvallisen käytön. Henkilökunta hallitsee lasten kanssa käytettävien sovellusten käytön sekä tiedostaa varhaiskasvatusta koskevat ohjeistukset siihen, millaisia digilaitteita ja -sovelluksia sekä videoita ja ohjelmia he voivat työssään käyttää. Varhaiskasvatuksessa näytetään vain ikä- ja kehitystasoon huomioitavaa sisältöä tekijänoikeudet huomioiden. Henkilökunta tiedostaa uusien lukutaitojen sisällöt ja jakaa yksikössä hyväksi havaittuja toimintamalleja.

8. Yhteistyö huoltajien kanssa

Kotoa löytyvät mediasisällöt ja -laitteet ovat osa lapsen kasvuympäristöä. Vanhemmalla on tärkeä tehtävä tutustua mediaympäristöön yhdessä lapsen kanssa ja päättää, mikä on lapselle sopivaa mediankäyttöä. Lapselle sadut, äänisadut ja elokuvat ovat usein mieluisia, ja lapset toivovat usein voidensa tutustua medioihin yhdessä aikuisen kanssa. Tarinoista lapsi saa aiheita leikkeihin ja vuorovaikutukseen muiden kanssa, ja kuviin ja satuihin tutustuminen tukee lapsen kielellistä kehitystä. Aikuisen on hyvä seurata lapsen median käyttöä ja tutustua mediasisältöihin yhdessä lapsen kanssa.

Varhaiskasvatuksessa tärkeää on kertoa huoltajille, miten ja miksi digitaalista osaamista harjoitellaan ja miten lapset esimerkiksi digitaalisia laitteita käyttävät. On hienoa, jos pedagoginen dokumentointi on näkyvässä myös huoltajille esimerkiksi vaihtuvin ”valokuvanäyttelyin”. Myös huoltajat voivat osallistua toiminnan suunnitteluun esimerkiksi kuvaamalla lapsen kanssa kotona lapsen mielenkiinnon kohteita ja lähettämällä kuvat varhaiskasvatusryhmään.

Toimintakauden alussa tulee jokaiselta huoltajalta pyytää kuvauslupa.

Kaikki sähköinen materiaali kodin ja varhaiskasvatusyksikön välillä lähetetään tietoturvalisissä kanavissa.

LÄHTEET

OPH 2023. Pedagoginen dokumentointi. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/pedagoginen-dokumentointi>

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016. Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä. Varhaisiän fyysisen aktiivisuuden suositukset. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:21. Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75405/OKM21.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

MLL 2023. Sopiva ruutuaika. Www-sivusto. Viitattu 27.5.2023. Saatavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/hyvinvointia-digiajassa/sopiva-ruutuaika/>

Kopiraittila 2023. Kopiraittilan koulu. Www-sivusto. Saatavissa: <https://kopiraittila.fi/>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Opetushallitus. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_1.pdf